

Begehrungen, dass sie durch ihr und der andern heiligen Gebet auch möcht in ihr heilig Fusstapfen treten und nachfolgen und wirdig werden durch Gottes Gab zu kummen zu den Samnungen der heiligen Gottes. Darum sie Gott nun tröstet mit ewiger Seligkait und Freuden, der sie nimmer verlassen mag.

Ihren Vater den ungerischen Künig vermahnnte er stetiglich, so sie des füglich Zeit hāt das, dass er die Kirchen Gottes in seinem Reich nit liess verdrücktet werden von den tyrannischen Fürsten und Ritterschaft, dass er arm Leut, Witwen und Waisen und ander arm Person schützet und schirmet.

In den Dingen ward sie erhört, wann um ihr's Offenwarn heiligen Wandels willen ward sie selten weder in klainen, noch in grossen Sachen wider sunder ihr Bitten war genehmn. Ja auch so sie bat für die, die den Tod verschuldt hätten.

(Fortsetzung folgt.)

Gedeon Mészöly.

Szűz Szent Margit asszonynak,
Béla királynak leányának,
élete.
(Folytatás.)

Mikoron ez szentségös szűz szól vala az ő attyával és ő bátytával, István királyval, ő szüleével, és egyéb attyafiaival, (61) az ő beszéde alkotmas időben vala mindenkoron intő és könyörgő beszéd, miképpen Béla király gyakorta megmondotta az uraknak, hogy ötet az ő leánya, Szent Margit asszon, azon kéri, hogy Istennek egyházát az ő országában ne hadnája megnyomodni¹⁷⁵ (avagy megnyomoréchtani) kemény fejedelmeknek miatta és egyéb fejedelmeknek, vitézeknek miatta, és hogy szegényeket, özvegyeket, árvákat és ilyenféle névolyásságos¹⁷⁶ személyeket oltalmazna.

És sokakban meghallgattatik vala Szent Margit asszon az ő attyától, Béla királtól és attyafiaitól, mert az ő életinek nyilvánvaló szentségéért alég hogy valaki az ő attyafiai között soha az ő akarattya ellen tött volna az-időben; jóllehet azután sokakat szenvede, de engednek vala az ő kérésének még azokért és, kik méltók valának halálra: szabadulást vésznek vala; (62) és szö-

¹⁷⁵ Nem *nyomódni*, mint Baros hibásan véli. A *nyomódni* nem reflexív (visszaható) ige, hanem frequentatív (gyakorító) képzős, mint *löködni*, *pöködni*, *döfödni*.

¹⁷⁶ A magyar *nyavalya* eredetibb alakja; a szláv *nevolya* átvétele.

génségben megnyomorottakat¹⁷⁷ megsejél vala, úgyhogy ez szent szűz mindenkinek kiváltképpen való hiedelm¹⁷⁸ vala minden ő szükségében.

Ésmég ez szentségös szűznek ő keménségös pénitencia-tartásáról bizonságot töttenek az-időbeli szórorok és úgy mondottanak, hogy ez Szent Margit asszon karácson estin, nagypéntéken, nagy-Bódogasszon estin és egyéb-Bódogasszon estin és egyéb nagy innepök estin veri vala (ostorozja vala) ömagát oly igen keményen, mígném ő gyengességös testéből vér bőséggel kijű vala, és veri vala ez szent szűz ömagát némikoron töviskés vesszővel, némikoron kedég az szűl-disznónak¹⁷⁹ bőrében csinált vesszővel (ostorral).

Mikoron pedig Szent Margit asszon (63) az ő válláiban való fájdalomért, kit ő halálának előtte négy esztendeig szönetlen szenvedé ez szent szűz, tehát ez időben ömagát ostorozlattya vala szóror Szabínával, ki önéki jelés titkossa¹⁸⁰ vala.

Égy időben, mikoron Szent Margit asszon az földről felkölt volna ő imádságából, Szent Margit asszonnak ő vállának csontya kiméne ő heléből, úgyhogy Szent Margit asszon kezde érzeni nagy fájdalmat ő vállában. Tahát az priorissa és az egyéb szórorok kezdenék bánkódní és keresnek vala orvosságot, kivél meg-orvosolhatnáják Szent Margit asszont.

Ezékét látván egy szóror, Szent Margit asszonnak öccse, István királnak húgának,¹⁸¹ Anna asszonnak leánya, Margit asszon, kezde önén-magában ezenképpen mondani, olyha meg-mevetvén:

— Micsoda ez, hogy ez egy szérzetösről (apácáról) enné nagy gond vagyon ez orvosságokért?

(64) És legottan ez szóror Margit kezde érzeni nagy fájdalmat az ő jób vállában ugyanazon helyén, hol Szent Margit osszonnak fáj vala. És tehát legottan ez szóror méne és esék Szent Margit asszonnak, ő nénnyének, lábához, és megmondá,

¹⁷⁷ Az *i-sz-ik* ígében az *-sz-* praesensképző, az ígető pedig csak *i-*; ebből lett a *-tt-* mult.időjellel: *i-tt-am*. Az *aloszik* ~ *aluszik*, *haragoszik* ~ *haraguszik* ígében is praesensképző az *-sz-*; az *alottam* ~ *aluttam*, *haragottam* ~ *haraguttam* alakban pedig a *-tt-* mult.időjel van. Az *aluttam*, *haraguttam* nem *aludtam* ~ *haragudtam* alakból lett. Volt a régi nyelvben *haragoszik*-típusú *nyomoroszik* ige is, ennek mult ideje és ige neve a *-tt-* képzővel: *nyomorott*, ennek többese: *nyomorottak*.

¹⁷⁸ *Hiedelm* > *hiedelēm* jelentése: 'oltalom'. Ebből lett a 'bizodalom', ebből a 'hit' jelentése. A *hit* szó eredetibb jelentése is 'bizodalom' volt. Valakinek *hite* és *hiedelme* épűgy egy töből való, mint valakinek a *bizta* és *bizodalma*. Bárczi téved abban, hogy a *hit* szót elválasztja az 'oltalom' jelentésű *hiedelēm*-től a Szófejtő Szótárban.

¹⁷⁹ *Szűl-disznó* > *szűl-disznó* és *sün-disznó* változata.

¹⁸⁰ *Secretaria* sua.

¹⁸¹ *Huga* helyett is mondták: *öccse*. Gyerekkoromban örgebb úriasszonyok még gyakran mondogatták a fiatalabbaknak: *öcsémasszony*.

valamit öröla gondolt vala. Azt és megmondá néki, minémő fájdalm esött vala örēja ez illyenféle gondolatért. Mondván ő bönét, kéri vala, hogy megbocsátnája az ő bönét.

Monda Szent Margit asszon:

— Szerető atyámfia, Ūr Isten megbocsássa nékéd.

Ez beszédék elvégezvén,¹⁸² legottan meggyógyúla ez szóror.

Ez szóror kedég az ő gyógyúlását megmondá szóror Marga-rétának — ki vala Makhóviai Gvillínusnak, e hercegnek lejánya — és szóror Őrzsébétnek, István királ lejányának, és szóror Máriának, Mihál úr leányának.

Ésmég ez szentségés szűz gyakorta (65) kéri vala komplétának utánna szóror Őrzsébétét, szérémiai ispán úrnak leányát, hogy elménnyen vele, és hogy ez szent szűznek disciplínát agygyon.

Tahát ez szóror félvészi vala az vesszöt, és veri vala Szent Margit asszont, Szent Margit asszon kedég úgy mond vala ez szóroznak:

— Verj, ostorozj engemet igén erőssen!

És ez szóror veri vala Szent Margit asszont oly igén erőssen, hogy őbelőle kijű vala az vér. Ez szóror kedég veri vala Szent Margit asszont nagy keserő sírással, kényörőlvén őrajta.

Ez disciplínának ő vesszői valának közenségés disciplínának vesszői; némikoron valának töviskés vesszők, és ez vereségeket (disciplínákat) vészi vala némikoron az refektóriomba, az ajtót jól berekesztvén, és némikoron az kapitulum-házban.

Ez szentségés szűz ez disciplínának gyönyörőségét megtanolá még (66) kisdet gyermek korában. Mert mikoron még Beszprímét¹⁸³ laknék, és mikoron az szórorok komplétának utánna disciplínát vésznek vala, ez szent gyermek az földén az ő mestérének mellette létérdelik vala, és kér vala disciplínát, miképpen az egyéb szórorok, azután elmégyen vala az sekréstyében és önén-maga vészén vala magán disciplínát.

Minekutánna kedég ez szent szűz jűve ez Bódogasszon-klastromában, gyakorta kéri vala az ő társát, szóror Őrzsébétét, Olimpiádis asszonnak leányát, kivel egy kőnben tanólnak vala, hogy őtet megdisciplínálja; és ez szóror megdisciplínálja vala ez szent szűzet. Némikoron disciplínálja vala közenségés vesszővel, némikoron kedég oly vesszővel, kinek töviske vala.

Ésmég egy napon Szent Margit asszon komplétának utánna hívá el vele szóror Benediktát az kapitulum-házban, és Szent Margit (67) asszon ada disciplínát ez szóror Benediktának. Ez

¹⁸² Beszédeket elvégezvén. Régen a -ván, -vén, -va, -ve képzős ige-nevek tárgya ragtalan volt; mint ma is: 'k a l a p levéve'.

¹⁸³ Beszprímét > Veszprémét hol? kérdésre felelő helyhatározó. Ma -ben raggal mondjuk: Veszprémben.

szóror Benedikta és Szent Margit asszonnak kérésére ez szent szűzet oly igen veré, hogy az nagy vereségnek miatta megfáradott vala ez szóror Benedikta.

Ésmég egy szent innepnapon Szent Margit asszon szóror Szabinával mène egy házba be, mely ház oly igen sötét vala, hogy semmit öbenne nem láthatnak vala; demaga mikoron Szent Margit asszon lévetette volna az ő ruháját, hogy ötet ez szóror Szabína megvernéje, legottan az ház oly igen megvélágosodék, mintha nappal volt volna. Mikoron kedég Szent Margit asszon felvötte volna ésmég ő ruháját, az ház lön ésmég olyan sötét, mint elébb volt.

Ésmég egy némőnémő napon ez szóror Szabína, mikoron igen haragutt volna egy némőnémő bosszúságtételtől, és gondolkodnék az ő szüvében ezről, (68) és kéréje az Úr Istent, hogy az haragot elvénneje az ő szüvéből, de mikoron ezt sènki nem tudnája: tahát Szent Margit asszon elmène ez szórorhoz, és monda néki:

— Nè akarj szomorodni.

És mind megmondá, valamit ez szóror gondolt vala.

Ez dolog kedég vala azon esztendőben, kiben Szent Margit asszon meghala.

Ésmég ez szentségös szűznek ő keménségös pénitenciájáról úgy vagyon megírván az ő szentségös életiről, hogy ez szent szűz kéré szóror Ágnést, hogy őnéki segéllene csinálni egy kapcát, mely kapcában belől ez szent szűz tött (avagy varrott) vala apró, hegyes vas-szégeket, és ezenképpen viseli vala ő lábaiban az Úr Istenlért nagy szerelmel.

Ésmég ez szentségös szűz, mikoron akarja vala venni Krisztusnak szent testét, annak előtte egy nappal elkezd vala Szent Margit asszon vecsérnyétől fogva, és áll vala (69) imádságban nagy ájtatossággal és siralmal, és mikoron elhívattatik az kánt-rixtúl, hogy megmongya az ő versét, tahát elmégyen vala és megmongya vala, azután ésmég mégtér vala az ő imádságira. És ugyanazon estve konplétának utánna énekli vala igen ájtatoson, magas szóval és siralmakkal az Szálve Réginát.

Azon ájtatosságban áll vala vetérnyén és, vetérnye után nyugoszik vala egy keveset, és hajnalban ésmég mégtér vala imádságra mind miséig, és az misén vészi vala Krisztusnak szent testét tizenötször esztendeig. De mikoron az szórorok Szent Margit asszonval öszve vészik vala Krisztusnak szent testét, Szent Margit asszon elterjeszti vala ömagát az földre, és nagy siralmakkal, szöpégésekkel¹⁸⁴ (70) várja vala Krisztusnak szent testét, és úgy vészi vala őhöz nagy édességös ájtatossággal.

Minekutánna kedég Szent Margit asszon vészi vala Krisztus-

¹⁸⁴ A szépegés régi jelentése 'zokogás'.

nak szent testét, vészi vala egy felől az keszkenőt, és tartya vala mind addég, míg nēm az egyéb szórorok mēgkommunikálnak vala; és ezt teszi vala nagy ájtatossággal. Mikoron mēgkérdik vala az szórorok Szent Margit asszont, hogy miért tartanája ezēnképpen az keszkenőt, úgy mond vala Szent Margit asszon:

— Azért tartom, hogy jobban láthassam Krisztusnak szent testét.

Annakutánna ez szent szűz marad vala mind tellyes napestig ájtatos siralmban vecsērnyéig, és olyha sēmmit nēm észik vala, és inkább szeret vala ájtatossággal sírnia, hogynēm ēnnie. Mikoron kedég az asztalhoz mégyēn vala ēgyebekkel, tahát az ő orcáját befödi vala az ő vélomával, és ő kezeit ösze(71)teszi vala. Ezēnképpen imádkozik vala mind ebédöccaka¹⁸⁵ étel neköl.

Ēsmég egy időben, mikoron az szórorok Szent Margit asszonval ösze mindszent-napján akarnának mēggyónni és kommunikálni szokás szerént, mikoron immár Szent Margit asszonnak kellene mēggyónnia és mēgkommunikálni ez főlől mēgmondott mindszent-napján, léle Szent Margit asszon egy szórort, hogyki őnéki nēm szolt vala három napon, és kezde Szent Margit asszon kételkedni, hogy nētalám valamiben mēgbántotta ez szórort: elméne Szent Margit asszon, és ez szórornak lábainál őmagát lēterjeszté, és úgy kér vala bocsánatot.

Ezt látván egy szóror, Szóror Katérina, észtergami Sennye úrnak lēánya, monda Szent Margit asszonnak:

— Asszonyom, mire tesz ilyen?

Monda Szent Margit asszon:

— Bocsánatot kérök ez szórortól, hogy ha valamiben (72) én őtet mēgbántottam, mēghocsássa énnékēm, mēnekelőtte én mēggyónjam és kommunikáljam.

Ēsmég ez szentségēs szűznek szájából soha sēnki mind ő tellyes életiben nem hallott valami szērnyű¹⁸⁶ beszédēt avagy káromlást avagy valami bosszú-beszédēt; de ha valamely szórortól mēgbántatik vala ez szent szűz, nēm várja vala, hogy az szóror tégyēn őnéki véniát, azki őtet mēgbántotta, hanēm ez szent alázatos szűz elmégyēn vala, és véniát tészēn vala az szóror lábánál, ki őnéki valami bosszút tött. Mert oly igēn békességēs vala ez szent szűz, hogy akármely igēn nagy bosszút töttek avagy mon[dt]ak néki, mindēnkoron nagy békességgel szenved vala el.

Ēgy időben az ő mestēre, Olimpiádis, mēgfeddé Szent Margit asszont az ő sok imádságiról, és monda néki:

— Tē, asszonyom, eltörēd magadat. (73) Mit mielsz tē? Állasz mindēn napon az tē imádságodba, tartván az tē orcádat

¹⁸⁵ *Ebédöt-szaka* > *ebédöccaka*, mint *ét-szaka* > *éccaka*.

¹⁸⁶ *Szörnyű* eredeti jelentése: 'rút, igen rút'.

és orrodát az földön, miképpen az disznó. Minēm¹⁸⁷ az földben kereséd az Űr Istent?

De ez szentségēs szűz, Szent Margit asszon, ez bosszúságos beszédőket nagy békességgel és alázatossággal szenvedé el, sēm még nēm háborodék.

Gyakorta ez szentségēs szűz kéri vala az sekrēstyērēs szórort, hogy őtet az karban rekesztenéje komplētának utánna, mikoronn szokás az 'kart betēnnie, jelēsöl kedég mindszent estin.

Mikoron ezēk gyakorta lēttenek volna, imé, ēgy időben mindszent estin kéré Szent Margit asszon ez sekrēstyērēs szórort, hogy őtet az karban rekesztenéje, és őmaga és ottan maradna véle. Tahát imé Szent Margit asszon mikoron sokáig állott volna imádságban az karban az oltár előtt mindszent estin vetērnyének elōtte, lēesék Szent Margit asszon és lát(74)atik vala, miképpen holt, és mindaddég ezēnképpen lōn, míg ez fēllyūl mēgmondott szórort, ez sekrēstyērēs, mēgolvasá tellyességgel az Szent Dávid zsoltárát, és ez szórort tészēn vala mindēn pszálmosnak végēn véniát. És jóllehet, hogy ez szórort sokszēr tészēn jegyēt¹⁸⁸ és szózatot, hogy Szent Margit asszon fēlkelne, de ő fēl nēm kele, sēm szóla ez szórornak.

Tahát ez szórort kezdē kételkēdni Szent Margit asszonnak haláláról: elmēne Olimpiádishoz, Szent Margit asszon mestērēhēz, és ez dolgokat önēn-magának mēgmondá. És tahát Olimpiádis ez szórorttal őszve mēgtērēnek az helyre, hol vala Szent Margit asszon és láták őtet fekēnnie az oltár elōtt, és minekelōtte közelējtōttenek volna őhozjá, fēlkele Szent Margit asszon.

Olimpiádis kedég kezdē feddeni ez szent szűzet, mondván:

— Mit mēlsz tē? Akarod tē-ē¹⁸⁹ tēnēn-magadat mēgōlni? És elmēne Olimpiádis.

(75) Monda ez szórort Szent Margit asszonnak:

— Mire szomoréchtāl mēg engēmet?

Felele Szent Margit asszon mosolodván és az szórornak kezēt fogván:

— Nē akarj mēgszomorodni, mert keveset állottam ezēnképpen.

Ez dolgok lōttenek Szent Margit asszonnak halála elōtt ēgy esztendōvel.

(Folyt. köv.)

Mészöly Gedeon.

¹⁸⁷ Talán csak nem? Nemde?

¹⁸⁸ Jelet.

¹⁸⁹ Az -é > -ē kérdő szócska az é > ē mutató névmásból lett, s a régi nyelvben nem olyan megállapodott szórend szerint alkalmazták, mint a mai irodalmi nyelvben.